

Beslutningsforslag nr. B 80. Fremsat den 5. februar 1985 af Lenger (VS), Albrechtsen (VS), Anne Grete Holmsgård (VS), Elisabeth Bruun Olesen (VS) og Tinning (VS)

Forslag til folketingsbeslutning

om sikring af strafafsoneres demokratiske rettigheder, bolig og arbejde

Folketinget opfordrer regeringen til at sikre, at ingen strafafsoner udsættes for sanktioner, som ikke er indeholdt i den afsagte dom eller følger umiddelbart heraf, herunder at den pågældende

- ikke berøves sine demokratiske rettigheder,
- har mulighed for at bevare sin bolig og
- ikke berøves eller begrænses i sin adgang til arbejdsmarkedet efter endt straffuldbyrdelse.

Bemærkninger til forslaget

1. Generelle bemærkninger

Efter forslagsstillernes opfattelse bør det være et grundlæggende princip i ethvert sanktionssystem, at den afsagte dom så præcist som muligt angiver, hvad den dømte må udsætte sig for. Samtidig med nærværende forslag har forslagsstillerne fremsat en lang række enkeltforslag, der med dette udgangspunkt tilsigter at hindre sanktioner ud over den afsagte dom.

Dette princip foreslås imidlertid også fastslået generelt og i denne forbindelse peges på tre helt vitale områder, hvor den dømtes sikkerhed mod videregående sanktioner desværre ikke er nogen selvfølge.

Det drejer sig for det første om de grundlæggende demokratiske rettigheder såsom ytringsfrihed, foreningsfrihed, ret til at organisere sig etc. Som det nuværende regelsæt er udformet, kan hensynet til orden og sikkerhed bruges som grundlag for at beslaglægge indsatte interne kommunikation ud over, hvad der må anses for berettiget for at bekæmpe flugtfaren og hindre oplæring af lovovertrædelser.

Dette skete for eksempel i Horsens statsfængsel i slutningen af november 1984, hvor fangernes interne ugebrev blev beslaglagt, angiveligt fordi sprogbrugen (der ganske vist var temmelig blomstrende) kunne virke ophidsende, og fordi navngivne ansatte blev kritiseret. Hvor holdbar denne begrundelse var, fik man imidlertid et indtryk af, da personalet selv – en halv snes dage senere – offentliggjorde det beslaglagte materiale i uddrag i Horsens Folkeblad!

Et andet fængsel har forbudt de indsatte at organisere sig i Fangernes Interesse Gruppe.

For det andet kan en strafafsoner ikke vide sig sikker mod at miste sin bolig under afsoningen. Praksis er noget forskellig, men hovedreglen er, at strafafsoneren kan få sit værelse eller sin lejlighed betalt i 6-9 måneder og derefter må afgive den. Dette stiller selvsagt den indsatte vanskelige ved løsladelsen og ved en eventuel prøveløsladelse, idet en bolig (eller i det mindste et ophold) er en betingelse for prøveløsladelse. Den medfølgende

socialt nedtur som følge af en straf er efter forslagsstillernes opfattelse af stor betydning for den efterfølgende recidivrisiko.

For det tredje er en strafafsoner stillet meget ringe i forhold til arbejdsmarkedet, når han løslades. Dette skyldes ikke alene afsoningen i forhold til samfundet, men også at en del arbejdsgivere ikke ønsker at ansætte tidligere straffede. De offentlige arbejdsgivere er de værste i så henseende. Og det på trods af at det normalt antages, »at tavlen er vasket ren«, og at netop det offentlige har som opgave at foranledige en resocialisering.

Forslaget tilsigter at ændre disse forhold ud fra den principielle målsætning, at den dømte ikke må udsættes for sanktioner, som ligger ud over den afsagte dom.

2. De demokratiske rettigheder

Efter forslagsstillernes opfattelse må det præciseres, at indgreb i strafafsoneres ytringsfrihed kun må ske i de tilfælde, hvor en konkret vurdering gør det nødvendigt af hensyn til oplæring af en sag.

Herudover kan begrænsninger ikke accepteres.

De indsatte ret til at organisere sig, stifte foreninger og vælge talsmænd bør ligeledes sikres. De nuværende regler om talsmænd hviler på meget upræcise retningslinjer, og nogen sikkerhed for, at talsmandsordningen også er velfungerende eksisterer i hvert fald ikke. Derfor må de nødvendige forudsætninger for en fungerende talsmandsordning tilvejebringes. Det drejer sig f.eks. om retten til et lokale, retten til at deltage i modtagelse af nyindsatte, retten til at deltage i rundvisning af gæster, retten til at anvende eventuelt video- og højtaleranlæg, retten til at vælge redaktør og sekretær med status som beskæftigede, retten til mangfoldiggørelse af skriftligt materiale og retten til at udgive et blad.

Strafafsoneres demokratiske rettigheder bør ikke blot være en selvfølge. De skal samtidig ses som et naturligt led i bestræbelserne på at afsone straffen under forhold, som videst muligt ligner det samfund, som strafafsonerne skal fungere i, og

som giver dem ansvar for deres egen situation og oget selvværd.

3. Retten til en bolig

I Sverige og Finland foregår der for tiden forsøg med at bevare de indsattes bolig. Så vidt forslagsstillingerne er orienteret, er der ikke tilsvarende planer i Danmark. Ifølge KRIM, Århus, har ca. halvdelen af de indsatte en bolig ved indsættelsen, mens kun omkring 10 pct. har den samme bolig, når de løslades. Gennemsnitlig betales boligen af hjemstedskommunen i ca. 8 måneder, og med en dom på 12 måneder og prøveløsladelse efter $\frac{1}{3}$ tid, når de indsatte med domme på 12 måneder eller mindre lige netop at bevare deres bolig. Op mod $\frac{1}{4}$ løslades eller prøveløslades imidlertid efter længe-revarende strafafsoning, og denne gruppe har typisk mistet boligen undervejs.

Forslagsstillingerne ønsker at sikre, at den indsatte i alle tilfælde bevarer sin bolig. Begrundelsen er, at en bevaret bolig vil mindske recidivrisikoen, sikre et fast holdepunkt under udgang og give den indsatte et større selvværd såvel under som efter afsoningen.

4. Retten til arbejde

Bortset fra ganske specielle tilfælde, hvor en lovovertræder dømmes for forhold, der gør ham uegnet til fremover at bestride et bestemt hverv, ønsker forslagsstillingerne at sikre, at en tidligere strafafsoner ikke må berøves eller begrænses i sin adgang til arbejdsmarkedet.

Hvad angår det private arbejdsmarked, hvor arbejdsgiveren har en stor frihed til at ansætte hvem han vil, kan et sådant pålæg næppe realiseres alene ved en vedtagelse i folketinget, men til gengæld er de private arbejdsgivere mere tilbøjelige til at ansætte tidligere strafafsonere end de offentlige arbejdsgivere.

Forslagsstillingerne har derfor primært tiltænkt forslaget den offentlige forvaltning. I forbindelse med en lang række ansættelser i det offentlige er de ansøgere udelukket på forhånd, som ikke har en ren straffeattest, og de offentlige arbejdsgivere har endog en særlig ret til at trække oplysninger i det centrale kriminalregister. Forslaget går ud på, at det offentlige ikke må afvise ansættelse af en tidligere straffet, medmindre den pågældende ved dom er frakendt retten til at udøve bestemte erhverv. F.eks. kan personale i sundhedssektoren miste denne ret, og voksne, som har forgrebet sig på børn eller mindreårige, kan frakendes retten til at arbejde med mindreårige. En sådan frakendelse

kan være midlertidig eller permanent, men skal kun gælde et præcist angivet område. Eksempelvis vil sådanne dømte personer ganske glimrende kunne udføre hverv som buschauffører, kontormedarbejdere eller ansatte i ministerierne.

En række af de offentlige etater sætter en særlig ære i, at kun ustraffede personer kan ansættes, og finder, at dette er afgørende for tilliden til dem. Efter forslagsstillernes opfattelse må det offentlige i stedet sikre sig den nødvendige tillid gennem sin faktiske forvaltning. Tværtimod bør den offentlige sektors styrke være, at den bredt afspejler folkelige holdninger og erfaringer. Den erfaring, som et menneske har fra et begået fejltrin, kan tværtimod være en styrke og tilføre den pågældende forvaltning en konkret viden og menneskeforståelse, som gør den bedre.

Socialforvaltningerne, politiet og kriminalforsorgen kunne tværtimod vinde i menneskeforståelse ved at ansætte medarbejdere med kendskab til samfundets bagside, følt på egen krop.

Helt konkret indebærer forslaget, at offentlige arbejdsgivere ikke skal have ret til at kræve generelle straffeattester, og at de kun må kræve oplyst, om den pågældende ved dom er frakendt retten til at udøve et eller flere præcist definerede erhverv.

Det følger logisk af dette forslag, at borgere, som vælges til en kommunalbestyrelse efter at have modtaget en dom, ikke skal kunne vrages af denne grund, og at vælgernes afgørelse i sådanne tilfælde er suveræn. Forslagsstillernes holdning til dette spørgsmål er helt principiel; men det skal bemærkes, at problemstillingen allerede i 1985 kan blive påtrængende aktuel, hvis Ålborgs tidligere borgmester Marius Andersen vælges som kommunalbestyrelsesmedlem. Efter forslagsstillernes opfattelse vil en underkendelse af hans valg være et helt uacceptabelt indgreb i vælgernes suveræne ret til at vælge hvem de ønsker.

Sidstnævnte problemstilling berører såvel princippet om strafafsoneres demokratiske rettigheder som retten til arbejde, hverv m.v. Underkendelse af bestemte personers valg til en kommunalbestyrelse er blot ét blandt mange eksempler på »sanktioner, som ikke er indeholdt i den afsagte dom«, og som nærværende forslag går ud på at afskaffe.

Det skal derfor understreges, at beslutningsforslaget både er principielt og samtidig berører helt vitale spørgsmål som demokratiske rettigheder, arbejde og bolig. Denne udformning er valgt i erkendelse af, at de »videregående sanktioner« er så udbredte, at en endelig afskaffelse må forventes at vare nogen tid, og forudsætter mange enkeltstående lovrevisioner; men hvad angår disse helt cen-

trale områder, må ændringerne ske forholdsvis hurtigt.

5. Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget om at bevare boligen berører ca. 25 pct. af de fængselsdømte. Heraf får en del i forvejen en sådan støtte, fordi der bor en ægtefælle eller samlever i boligen, og en mindre del har selv den fornødne økonomiske mulighed for at sikre sig. Under forudsætning af at ca. 400 strafafsonere ad

gangen berøres af forslaget, og at gennemsnitshuslejen udgør 2.000 kr. om måneden (billigere værelser og egentlige lejligheder), anslås merudgiften at være ca. 9,6 mill. kr. på årsbasis, svarende til ca. 49 afsoningspladser. Nettomerudgiften forventes at blive mindre, idet forslaget tilsigter at medvirke til at nedbringe recidivrisikoen.

Den øvrige del af forslaget har kun den administrative konsekvens, at en række love skal revideres.